Moderne kerstcomposities

Het kerstfeest kent zijn voorbereiding in de advent. In de vespers worden bij het Magnificat van 17 tot 24 december de O-antifonen gezongen. Elke antifoon begint met een O en dan een titel. Jezus, de redder die weldra zal worden geboren, krijgt er telkens een andere naam uit de profetische geschriften. Die titels luiden achtereenvolgens: 'Sapientia' (Wijsheid), 'Adonai' (Heer), 'Radix Jesse' (Wortel van Jesse), 'Clavis David' (sleutel van David), 'Oriens' (Dageraad), 'Rex Gentium' (Koning van de volkeren) en 'Emmanuel' (God met ons). De beginletters van de Latijnse woorden in omgekeerde volgorde vormen de woorden 'ERO CRAS': 'morgen zal ik er zijn', een duidelijk signaal voor 24 december. Deze antifonen kregen in het gregoriaans een muzikale zetting, maar verschillende hedendaagse componisten lieten zich door deze teksten inspireren.

James Mac Millan – O radiant dawn

Apollo5: O Radiant Dawn - James MacMillan

O radiant dawn, Splendour of eternal Light, Sun of Justice: come, shine on those who dwell in darkness and the shadow of death. Isaiah had prophesied, 'The people who walked in darkness have seen a great light; upon those who dwelt in the land of gloom a light has shone.' Amen.

O stralende dageraad, glans van eeuwig licht, bron van gerechtigheid: kom, schijn over hen die in duisternis wonen en in de schaduw van de dood. Jesaja had het voorspeld, 'De mensen die in het duister leefden hebben een groot licht gezien; het licht heeft geschenen op hen die woonden in het land van treurnis.' Amen.

De antifoon **'O radiant dawn'** is een vrije bewerking van de antifoon 'O oriens' (O Dageraad) door de Schotse componist James Mac Millan (°1959). Opmerkelijk is de muzikale gestalte van het herhaalde 'come' dat vraagt naar het licht dat moet schijnen over hen die in duisternis leven.

Ēriks Ešenvalds – O Emmanuel

O Emmanuel – Eriks Ešenvalds

O Emmanuel, Rex et legifer noster, exspectatio Gentium et Salvator earum: veni ad salvandum nos, Domine Deus noster.

O Emmanuel, onze koning en wetgever, Gij zijt de verwachting van de volkeren en hun redder: kom om ons te redden, Heer onze God.

Ēriks Ešenvalds (°1977), een componist uit Letland, bewerkte de gregoriaanse melodie van de O-antifoon van 24 december: **'O Emmanuel'**. De gregoriaanse melodie werd voorzien van een intieme meerstemmige zetting.

Ola Gjeilo – Serenity (O magnum mysterium)

Gjeilo: Serenity (O Magnum Mysterium)

O magnum mysterium, et admirabile sacramentum
ut animalia viderent Dominum, natum in praesepio.
Beata virgo, cujus viscera meruerunt,
portare Dominum Christum. Alleluia.

*O groot mysterie en bewonderenswaardig sacrament,
dat dieren de pasgeboren Heer konden zien, in een kribbe gelegd.
Gezegende Maagd, wiens schoot waardig was
om de Heer Jezus Christus te dragen. Alleluia.*

'O magnum mysterium' is een gregoriaans gezang uit de Metten van het nachtofficie van Kerstmis. Het fungeert daar als responsorium (antwoordzang). Vele componisten hebben in de loop van de geschiedenis meerstemmige zettingen van deze tekst gemaakt. De Noorse componist Ola Gjeilo (°1978) heeft in 2012 een toonzetting gemaakt voor vierstemmig gemengd koor met gesplitste stemmen en viool (of cello.) In het A-deel horen we tweemaal 'O magnum mysterium' gezongen door het koor, terwijl de viool (cello) zich telkens zacht invoegt. De tweede keer horen we op het einde kleine dissonanten (wrijvende samenklanken) in de koorstemmen. Deze dissonanten lossen zich op na korte tijd. Daarna wordt de tekst uitgebreid met 'admirabile sacramentum' en ontplooit de muziek zich in de hoogte en de diepte.
Het B-deel kenmerkt zich door een grote sonoriteit: de damesstemmen zingen eenstemmig 'ut animalia viderent Dominum…' boven lang aangehouden akkoorden gezongen door de mannenstemmen. Op de tekst 'Beata' komt het hoogtepunt met een fermate (lang aangehouden noot) in alle stemmen. De viool (cello) speelt in dit deel niet meer.

Koor en viool (cello) verenigen zich terug in het C-deel en evolueren met verschuivende samenklanken naar het Alleluia, dat weerklinkt in een intiem decrescendo (stiller worden).

John Rutter – What sweeter music

What Sweeter Music - John Rutter, The Cambridge Singers, City of London Sinfonia

What sweeter music can we bring
Than a carol, for to sing
The birth of this our heavenly King?
Awake the voice! Awake the string!
Dark and dull night, fly hence away,
And give the honour to this day
That sees December turned to May?

Why does the chilling winter 's morn
Smile, like a field beset with corn?
Or smell like a meadow newly shorn
Thus on the sudden? Come and see
The cause, why things thus fragrant be:
'Tis he is born, whose quickening birth
Gives life and lustre, public mirth,
To heaven and the under earth.

We see him come, and know him ours,
Who, with his sunshine and his showers,
Turns the patient ground to flowers.
The darling of the world is come,
And fit it is, we find a room to welcome him.
The nobler part of all the house here, is the heart,
Which we will give him; and bequeath
This holly and this ivy wreath,
To do him honour; who 's our King,
and Lord of all this revelling.

Welke muziek zoeter dan een kerstlied
om te zingen van de geboorte van deze hemelse koning?
Verhef de stem! Beroer de snaren!
Donkere en sombere nacht, verdwijn van hier
en betuig eer aan deze dag
die de winter doet keren.

Waarom lacht opeens de verkleumende
wintermorgen als een korenveld,
of geurt hij als een pas gemaaide weide?
Kom kijken waarom de dingen zo lekker geuren:
Hij is geboren, wiens verkwikkende geboorte
Leven, glans en vrolijkheid geven aan hemel en aarde.

We zien hem naderen en weten dat hij voor ons komt
die, met zijn zonneschijn en zijn stortbuien,
de geduldige grond omtovert in een bloementapijt.
De geliefde van de wereld is gekomen,
en het past dat we een kamer vinden om hem te verwelkomen.
Het edeler deel van het huis dat we voor hem houden is het hart.
We laten hem hulst en een krans van klimop na om hem te eren:
onze Koning en Heer van al deze vreugde.

De tekst 'What sweeter music' van Robert Herrick (1591-1674) werd door de Engelse componist John Rutter (°1945) van muziek voorzien in de stijl van een Engelse carol (volks kerstlied). Op een volkse maar toch poëtische manier beschrijft de tekst hoe de geboorte van de hemelse koning de natuur transformeert en de mensen oproept om hem een plaats te geven in hun hart.

O nata lux – Morten Lauridsen

Lauridsen: O Nata Lux

O nata lux de lumine, Jesu redemptor saeculi,
dignare clemens supplicum laudes precesque sumere.
Qui carne quondam contegi dignatus es pro perditis,
nos membra confer effici, tui beati corporis.

O licht geboren uit licht, Jezus, redder van de tijden.
Wees waardig en barmhartig onze lofzangen en smeekbeden te horen.
Gij die vlees geworden zijt voor de verlorenen,
laat ons deel worden van uw gezegend lichaam.

'On nata lux' van de Amerikaanse componist Morten Lauridsen (°1943) is het centrale deel van zijn groot werk 'Lux aeterna', waarin ieder deel refereert naar het licht. 'O nata lux' is een serene zetting voor koor a capella (zonder begeleiding), getoonzet in 1997.

Het eerste deeltje bevat de volledige tekst van de eerste strofe, waarbij alle stemmen tegelijkertijd dezelfde tekst zingen, maar in zachte dissonante samenklanken. Daarna krijgen we in het tweede deeltje eerst enkele polyfone inzetten van de tekst maar na de gezamenlijke afsluiting op 'laudes preces que sumere' komt de tekst van de tweede strofe in polyfone zetting: de stemmen zetten hun verschillende melodieën na elkaar in. In het laatste deeltje komt de tekst van de eerste strofe terug in eenvoudige polyfonie. Gans het stuk ademt een meditatieve sfeer uit en is een mooie bezinning over de geboorte van het licht in Jezus: Hij is vlees geworden voor de verlossing van hen die verloren waren. Er wordt aan Hem ook gevraagd dat wij deel mogen hebben aan zijn heilig lichaam.

Ola Gjeilo, Ecce novum

Ola Gjeilo - Ecce Novum

Ecce, novum gaudium,
Ecce, novum mirum !

Virgo parit filium,
Quae non novit virum.
Sed ut pirus prium,
Gleba fert papyrum,
Florens lilium.
Ecce, quod natura
Mutat sua iura !
Virgo parit pura
Dei filium.

Ziedaar, een nieuwe vreugde,
Ziedaar, een nieuw wonder !
Een maagd, die geen man kende,
Baart een zoon.
Ze kent geen man,
maar zoals de pereboom een peer voortbrengt,
de aarde met de papyrus een bloeiende lelie voortbrengt.
Ziedaar hoe de natuur haar wetten verandert!
Een zuivere maagd baart de zoon van God.

De tekst is een hymne voor de Kersttijd, afkomstig uit de Fins-Zweedse publicatie ‘Piae Cantiones Ecclesiasticae et Scholasticae Veterum Episcoporum’ uit 1582. Het gaat om een verzameling van liederen en hymnen uit de 15de eeuw uit Zweden-Finland.
De tekst krijgt een speciale uitstraling door de muziek van Ola Gjeilo. Het gaat om eenvoudige maar toch rijke muziek uitgevoerd in het zachte register van koorstemmen. De muzikale zinnen die lang en mooi ontwikkeld zijn ; komen het sterkst tot hun recht in de tenor- en altpartijen. Wie het uitvoert en beluistert ervaart een gevoel van oneindigheid, rust en verwondering. Zie hoe de natuur haar eigen wetten overstijgt…

Aangereikt door Ignace Thevelein, Diocesaan verantwoordelijke kerkmuziek Bisdom Brugge en dirigent van Collegium de Dunis